

Byfoged contra Færgemand.

En gammel Avisfejde.

Ved Chr. Heilskov.

VOR Historie, der foregår i det Herrens År 1779, begynder med følgende Meddelelse i Tillæget til "Den Viborger Samler", Nr. 13:

"Herved bekendtgøres, at en offentlig *Torvedag* skal herefter holdes i denne Kiøbstæd Tirsdagen udi hver Uge, og eftersom her udi Byen om nogle Uger rykker gevorben Mandskab ind til Garnison, til hvilke såvelsom til Byens øvrige Indvånere adskillige Levnedsmidler behøves, så kan Landmanden af omliggende Amter altid være vis på god Afsætning af sine Vahre, i sær alle Slags Fiske, Have-Urter, Ost, Smør, Erter, Gryn, Æg, Høns, Ænder, Giæs, Orner, Kalve, Får, Lam og andre flere Victualier.

Torvet, hvor Vahrene skal henføres og holdes fal, ligger, som bekiendt, ved Nørresiden af Kirken; og efter Anordningerne skal de Sælgende, som Landværts indkomme, derhen føre hvad Vahre de bruge, til Torvs, hvormed ikke må gjøres Forprang uden for Byen; men Fiske og andre Vahre, som søeværts indføres, kan falholdes i Havnen ved Fiorden, hvor der er god Lejlighed med Fartøjerne at ligge.

Beboerne af Nørre-Salling, som Torvet her i Byen vil besøge for enten at kiøbe eller sælge, må frit med deres Både fra Grynnerup, Snabe og andre Egne af Salling komme lige her over i Havnen; og skulle nogen anmasse sig at forhindre dem derudi, da skal jeg pligtig hielpe dennem til rette, når det mig tilkiendegives.

Nyekiøbing på Morsøe, den 20de Martii 1779.

Hans Lorenz Spliid.¹

Byfoged."

I "Samleren"s Nr. 15, Tillæget, læser vi nu en 14 Dages Tid efter (Bladet kom just ikke hver Dag, som man ser) følgende Protest:

"I Anledning af det Avertissement, som Byfogden i Nyekiøbing Hr. Rådmand Spliid i den Viborger Samler No. 13 under 20. Martii sidst har ladet indrykke, anlangende den i Nyekiøbing fastsatte *Torvedag*, hvorved han under en egen og sær myndig Tilvarsel, ligesom giver Sallingboerne Frihed til Overfart med deres Både, såvel til Befordring for Folk i Almindelighed som i Særdeleshed, finder jeg

underskrevne mig beføiet herved at lade bekiendtgjøre, at Byfogden Hr. Rådmand Spliid i Nyekiøbing i hans Publication tvertimod allernådigste Rescripter og Anordninger samt de Kongelige Skiøder på Morsøe Lands Færge og Sundsteder, ingenlunde kan hiemle nogen af Salling Lands Beboere Frihed eller Adgang til Overfart, uden ved den almindelige og Kongelige allernådigste privilegerede Færgested, da han ingenlunde som Byfoged står i sådan Qualitet at må eller kan forandre Hans Majestets allernådigste Anordninger; hvilket eenfoldige Folk snart af dette hans Avertissement kunde falde på Tanker om, da den ei er sigtende til andet end at styrke de trodsige Lovens Overtrædere og at forleede de Eenfoldige; I det øvrige advares Salling-Beboere i Særdeleshed af Nørre Salling, såsom: Grynderup, Snabe og omliggende Egne, at de uomstændeligen enthoder dem fra ulovlig Overfart med Både, enten til Nyekiøbing eller anden Steds på Morsøe-Land; men at når nogen agter sig didhen, at de da søger Overfart ved den almindelige anbetroede Færgestæd, såfremt de vil vente at undgåe denne Straf, som allernådigste Anordninger for ulovlig Overfart dicterer. Salling-Sund på Morsø d. 3. April 1779.

*Mads Yde,
Færgemand."*

Det var en kold Douche for Sallingboerne, der sagtens allerede havde glædet sig til den uhindrede Sejlads lige over til Nykøbing i Stedet for til det privilegerede Færgested, hvorfra der er henved en Mil ad Landevejen til Nykøbing. Sallingsund Fægekro, hvorfra der indtil 1874 var Overfart til Salling, er også kendt under det ominøse Navn "Plagen", ligesom Kroen på Sallingsiden kaldes "Pinen". Her er det, at den første Del af Blichers Novelle "Kjærlighed i Pinen" foregår. Det har sikkert været en Følelse af retfærdig Hævn, der har døbt disse to Kroer med de ildevarslende Navne, når man her ofte har måttet vente i Timevis på at kunne komme over Sundets stride Bølger. Men nu må vi høre, hvad Byfogden siger for godt.

Et Par Numre senere træffer vi da igen et Indlæg i Sagen, idet Byfogden skriver:

"Herved bekiendtgjøres, at Anstalt føies til behørig at belange Færgemanden Sr. Mads Yde ved Sallingsund, for den Publication, som han i den Viborger Samler No. 15 haver ladet

¹ Rådmand *Hans Lorenz Spliid*, f. e. 1736, blev 7. 17.. udnævnt til Byfoged i Nykøbing og Herredsfoged i Nørre- og Sønder Herreder på Mors, hvilke Embeder han beklædte til 1805. Han døde ³/₁ 1822

indføre, hvilken han formentlig ikke kan soutenere. Imidlertid bliver det ved min forrige Publication under 20. Martii sidst, at Sallingboerne, som vil komme herover til Torvs at købe eller sælge, skal af mig nyde al tilbørlig Assistance imod hvad Hindringer, som bemeldte Færgemand derudi måtte anmasse sig at gjøre. Nyekiøbing på Morsøe den 17. April 1779.

Hans Lorentz Spliid,
Byfoged.”

Nu bliver der en Tid lang stille i Avisen. Selvom Seigneur Mads Yde har været nok så forvissat om, at Byfogden ikke ”stod i sådan Qvalitet”, at han kunde ophæve Hans kgl. Majestæts Forordninger, var det dog bedst at afvente Begivenhedernes Gang og se, hvad Kancelliet måtte resolve. Byfogden på sin Side fremkommer også med den forsigtige Ytring, at Færgemanden *formentlig* ikke kan ”soutenere”²⁾ sine Påstande. Der går da også over 4 Måneder, før vi hører nyt i Sagen. Men da kan også Byfogden i Tillæget til Samlerens Nr.36 optræde med følgende Bekendtgørelse:

„Udi den Controverse med Færgemanden Mads Yde ved Sallingsund, angående Sallingboernes Overfart her til Byen til Torvs, er faldet det Kongel. Danske Cancellies Resolution ved Skrivelse til Hans Højgrevelige Excellence Hr. Geheime-Conferenceråd og Stiftbefalingsmand Græve von der Osten³⁾, dat. den 14de hujus, hvilken lyder således:

Da deres Excellence under 3die Maji sidstleeden haver indberettet, at i Følge den af dem ved Byfogden i Nyekiøbing på Morsøe, Rådmand Spliid, foranstaltede Torvedag der i Byen, har han derom udstedt en Publication, hvorved iblandt andet de på de nordre Egne af Salling, Liimfiorden nærliggende Beboere, ere blevne opmuntrede til at besøge Torvet under Forsikring, at de med deres Både uhindret måtte komme over ind udi Byens Havn; Men at Færgemanden ved Sallingsund derimod har fonden for god at udstede en anden Publication, hvorved han på en myndig og Byfogden fornærmende Måde, har forbuden, under Trudsel af Straf, Salling Lands Beboere al Frihed og Adgang til Overfart andensteds fra, end ved det almindelige privilegerede Færgested, og det tillige er fornømmen, at fra de nordre Egne i Salling haves ikkuns, når man kan fare lige over Limfiorden, omtrent en halv Miil til Nyekiøbing, da derimod Beboerne fra disse Egne, når de først skulle være forbunden til at lade sig oversætte ved Sallingsund, måtte

reise 2 a 3 Miile til Lands til Sundstedet, og derefter over Sundet til Morsøe, samt videre til Lands tre Fierdingvei til Nyekiøbing, hvoraf ville følge, at Communicationen imellem Kiøbstæden og de på den anden Siide af Liimfiorden værende Landboere kom til at standse, da Transporten vilde blive så vanskelig og kostbar, at ingen Handel derimellem kunde finde Sted, i hvilken Anledning Deres Excellence har indstilt, om ikke de udi Salling og andre Steder ved Liimfiorden boende, som ville drage over til Nyekiøbing at købe eller sælge, kunne med deres Både ubehindret fare over Fjorden, hvor det falder dem belejligst, og Færgemandens publicerede Forbud således at vorde igienkaldet; Så skulle man efter den fra det Kongelige Vestindiske Guinæiske Rente og General Toldkammer derover indhentede Betænkning, tjenstligst have dennem tilmeldt, at der intet haves imod, at bemeldte Beboere til deres Vahres Transport i dette Tilfælde betiene sig af deres egne Både. Hvilket De ville behage Vedkommende til Efterretning at tilkiendegive.

Det Kongel. Danske Cancellie, den 14. Aug. 1779.

* * *

Af samme, såvelsom af Told-Forordningen 6. Cap. 7de Artikel sees, at benævnte Færgemands utidige Publication og magtesløse Trudseler i den Viborger Samler No. 15 for indeværende År haver intet at betyde. Men ligesom jeg til min Publication af 20de Martii næstleeden har været heel beføiet, så vorder mit derved givne Løfte herved igientaget både til Sallingboernes, og til alle andre omkring Limfiorden boende Landboeres Opmuntring og Sikkerhed. Nyekiøbing på Morsøe, den 28. Augusti 1779.

H. Spliid.”

Man kan tænke sig, at Færgemanden er bleven noget lang i Ansigtet, da han har læst dette Udfald af Sagen. Men Vestjyden er jo bekendt for at stå på sin Ret til det yderste, og da Mads har fået sundet sig en Månedstid, finder han adskillige små Søm at hænge sin Hat på, og så rykker han i Marken med endnu en Proklamation:

”M. Y.⁴⁾ Da det Kongelige Danske Cancellies Resolution af 14. Augusti sidst, som Hr. Rådmand og Byfoged Spliid i Nyekiøbing på Morsøe har ladet indrykke i den Viborg Samler No. 36, aleene indeholder:

”At der ikke haves imod, at Beboenie fra de nordre Egne i Salling, til deres Vahres Transport i dette Tilfælde (N. B. når de vil

² Fatsholde, forsvarer.

³ Grav *Adolf Sigfried v. der Osten* var Stiftsamtmænd over Ålborg Stift fra ¹⁵/₃ 1773 til ²⁷/₄ 1781 og døde ²/₁ 1797, 70 År gl.

⁴ Formodentlig: Mads Yde.

til Torvedagene i ”Nyekiøbing) betiener sig af deres egne Både.”

Så kan enhver letteligen deraf indsee, at det fremdeles, ligesom hidtil ikke er nogen af Salling-Lands Beboere tilladt, for Betaling i andre Tilfælde, at overføre enten Folk eller Vahre, som tilforen skeet er; hvorfor jeg ikke kan efterlade, herved i Henhold til min forrige under 3die April sidst giorte Bekien dtgiørelse i Almindelighed at advare alle Vedkommende: Det de for Eftertiden entholde sig fra al ulovlig og imod de Kongel. allernådigste Anordninger stridende Transport og Overførelse, da de derimod handlende, og som muligt kunde forlade sig på udlovet magtesløs Assistance, med deres egen Skade og Uleilighed, vist vil erfare: at urigtige og ulovlige Handlinger i dette Fald vist vil blive pådømte og straffede efter Kongel. Anordninger. Sallingsund på Mors, den 22. Septbr. 1779.

Mads Yde.”

Hermed slutter denne Fejde i ”Samleren”. Mads har fået det sidste Ord, og det har sikkert i nogen Grad husvalet hans Sind. Han nægter sig ikke til Afsked ved Bemærkningen om ”magtesløs Assistance” et lille Hip til Byfoged Spliid. Hvorvidt denne på en vis Måde kan have svaret til sit Navn, får stå hen; men noget selvsikker har han åbenbart nok været. Af Kancelliets Kopibøger ses det, at han i Maj samme År havde fået en Tilrettevisning af Kancelliet på Grund af et Klagemål over ham som Herredsfoged. Han havde bl.a. nægtet at levere Afskrift af en Dom. Hvad Færgemandens Privilegier angår da vil man forstå - hvad der også synes at fremgå af Sagen -, at disse kun gjaldt Overførelse af Folk og Varer *for Betaling*, hvorimod man vel ikke har kunnet forhindre Folk i at sejle, hvorhen de vilde, i deres egne Fartøjer. Mads Ydes sidste Proklamation tager da væsentlig kun Sigte på Ting, som ingen vilde finde på at bestride, hvorfor Byfogden vel heller ikke har funden sig foranlediget til at besvære sig yderligere over ham. I al Fald har der ikke været mere at finde i Kancelliets Kopibøger om denne Sag.

(Historisk Årbog for Thisted amt 1919, side 31-37)